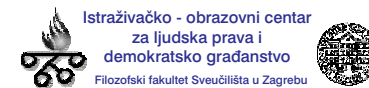

RAZUMIJEVANJE LJUDSKIH PRAVA

PRIRUČNIK O
OBRAZOVANJU ZA LJUDSKA PRAVA

Doprinos Mreže za ljudsku sigurnost

**na inicijativu austrijske ministrice vanjskih poslova
gospođe Benite Ferrero-Waldner**

**u svojstvu
predsjedateljice Mreže za ljudsku sigurnost**

Urednica hrvatskog izdanja:
Jasmina Božić

Prijevod: Nada Jakir,
Zvezdana Kastrapeli, Tea
Rado, Irena Stanić-Rašin, Tin
Turković, Davorka Zmijarević

Lektura: Nada Jakir

Korektura: Tea Rado

Prijelom: Vlado Zelenić

Tisak: Tiskara Zelina d.d.
Sveti Ivan Zelina

Priručnik je objavilo Savezno ministarstvo
vanjskih poslova Austrije u suradnji s Eu-
ropskim centrom za izobrazbu i istraživanje
u ljudskim pravima i demokraciji (*European
Training and Research Centre for Human Ri-
ghts and Democracy, ETC*)

Urednici:
Wolfgang Benedek i Minna Nikolova (ETC)

© 2003., Europski centar za izobrazbu i is-
traživanje u ljudskim pravima i demokraciji,
Graz

Istraživačko-obrazovni centar za ljudska
prava i demokratsko građanstvo Filozofskog
fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

hre-edc@ffzg.hr
www.ffzg.hr/hre-edc

PREDGOVOR

Ljudska sigurnost usmjerena je na ljude – njene ključne referentne točke su pojedinci i zajednice. Izgradnja globalne političke kulture temeljene na ljudskim pravima za sve neophodan je uvjet unaprjeđenja ljudske sigurnosti.

Ljudska sigurnost traži ispravno razumijevanje ljudskih prava. Zato sam u svojstvu predsjedateljice Mreže za ljudsku sigurnost, obrazovanje za ljudska prava, uz problematiku djece zahvaćene oružanim sukobom, proglasila prioritarnom temom Mreže za ljudsku sigurnost tijekom 2002./2003.

Prijenosom znanja, razvijanjem vještina i izgradnjom stavova obrazovanje za ljudska prava podiže svijest o našoj zajedničkoj osnovi za zaštitu ljudskog dostojanstva i ljudske sigurnosti. U tu svrhu zatražila sam od Europskog centra za izobrazbu i istraživanje u ljudskim pravima i demokraciji iz Graza da izradi priručnik “Razumijevanje ljudskih prava”, uz pomoć više od trideset međunarodnih stručnjaka, uključujući institucije partnere Mreže za ljudsku sigurnost sa svih kontinenata. Zahvaljujući kulturno osjetljivom gledištu temeljenom na univerzalnosti ljudskih prava, priručnik se može upotrebljavati globalno.

Priručnik polazi od Deklaracije o načelima obrazovanja za ljudska prava i ljudsku sigurnost

koju su ministri država članica Mreže za ljudsku sigurnost usvojili na sastanku u svibnju 2003. u Grazu, prvom europskom Gradu ljudskih prava. Priručnik je trajni doprinos Mreže pod austrijskim predsjedavanjem, na dobrobit ljudske sigurnosti danas i u budućnosti.

Uvjerena sam da će ovaj priručnik biti potpora nastojanjima na obrazovanju za ljudska prava svih partnera Mreže za ljudsku sigurnost te UN-ova Visokog povjerenika za ljudska prava u ispunjavanju njegova mandata te da će pridonijeti i nadahnuti daljnje djelatnosti nakon UN-ova Desetljeća obrazovanja za ljudska prava.

Dr. Benita Ferrero-Waldner
ministrica vanjskih poslova Austrije

Graz, 5. ministarski sastanak Mreže za ljudsku sigurnost

9. svibnja 2003.

ZAHVALE

Austrijsko Ministarstvo vanjskih poslova povjerilo je Europskom centru za izobrazbu i istraživanje u ljudskim pravima i demokraciji iz Graza izradu priručnika “Razumijevanje ljudskih prava”. Rad na priručniku započeo je u kolovozu 2002., Centar je razradio koncept i pozvao partnere iz Mreže za ljudsku sigurnost i drugih institucija da daju svoj doprinos, a predviđeno je da priručnik bude tiskan za prigodu ministarskog sastanka Mreže za ljudsku sigurnost 8.–9. svibnja 2003. u Grazu. Tijekom dvaju stručnih sastanaka, kojima je domaćin bilo austrijsko Ministarstvo vanjskih poslova, pozvani su brojni stručnjaci i praktičari u obrazovanju za ljudska prava iz zemalja članica Mreže za ljudsku sigurnost da doprinesu ovom uistinu interkulturalnom, intergeneracijskom i pionirskom nastojanju u području obrazovanja za ljudska prava. Priručnik “Razumijevanje ljudskih prava” nastao je zahvaljujući iskustvu, velikom profesionalizmu i nevjerojatoj energiji mnogih od njih. Posebnu zahvalnost za iznimnu posvećenost radu valja iskazati glavnim autorima:

Uvod u sustav ljudskih prava: *Wolfgang Benedek*, ETC-Graz

Zabrana mučenja: *Minna Nikolova*, ETC

Sloboda od siromaštva: *Alpa Vora*, YUVA i *Minar Pimple*, Nagpur, PDHRE India

Nediskriminacija: *Eva Schöfer*, ETC-Graz

Pravo na zdravlje: *Kathleen Modrowski*, PDHRE, New York

Ljudska prava žena: *Susana Chiarotti*, PDHRE/CLADEM, Argentina; *Anke Sembacher*, ETC-Graz

Vladavina prava i pošteno suđenje: *Leo Zwaak* i *Hatice Senem Ozyavuz*, SIM-Utrecht; *Angelika Kleewein* i *Catrin Pekari*, ETC-Graz

Vjerske slobode: *Verena Lahousen*, ETC

Pravo na obrazovanje: *Petra Sulovska*, ETC-Graz

Ljudska prava djeteta: *Helmut Sax*, Institut za ljudska prava 'Ludwig Boltzmann', Beč

Ljudska prava u oružanom sukobu: *Alexandra Boivin* i *Antoine A. Bouvier*, Međunarodni odbor Crvenog križa, Geneva

Rad: *Angelika Kleewein*, ETC-Graz

Sloboda izražavanja i sloboda medija: *Wolfgang Benedek*, Sveučilište u Grazu i ETC-Graz

Demokracija: *Satya Das*, Centar za mir i ljudska prava 'John Humphrey', Edmonton, Canada, i *Christoph Weritsch*, *Angelika Kleewein*, *Minna Nikolova* i *Catrin Pekari*, ETC-Graz

Dodatni izvori: *Angelika Kleewein*, *Verena Lahousen*, *Claudia Pekari*, *Evelin Kammerer* i *Petra Sulovska*, ETC-Graz

Opće napomene o metodama obrazovanja za ljudska prava: *Claudia Pekari*, ETC

Suradnici i konzultanti za odabrane aktivnosti:

Barbara Schmiedl, *Claudia Pekari* i *Verena Lahousen*, ETC-Graz

Istraživački asistenti: *Klaus Kapuy*, *Ursula Prinzl*, *Maddalena Vivona*, ETC-Graz

Korektura: *Elisabeth Ernst-McNeil* i *Suzanne Marlow*, Sveučilište u Grazu

Dizajn: *Markus Garger*, *Robert Schrotthofer* i *Wolfgang Gosch*, Kontrapart-Graz

Urednici i koordinatori projekta: *Wolfgang Benedek* i *Minna Nikolova*, ETC-Graz

Osobito smo zahvalni mreži Narodnog pokreta obrazovanja za ljudska prava (PDHRE) za bitne doprinose izradi priručnika. Najiskreniju zahvalnost dugujemo sljedećim stručnjacima, savjetnicima, prijateljima i institucijama za njihovu trajnu

podršku, vrijedne komentare i prijedloge kojima su pomogli ostvarenje projekta:

Shulamith Koenig – PDHRE – New York, Adam Samassekou i tim PDHRE – Mali, Renate Kicker – Sveučilište u Grazu, Manuela Ruzs i tim Instituta za međunarodno pravo i međunarodne odnose Sveučilišta u Grazu, Anton Kok – Centar za ljudska prava Sveučilišta u Pretoriji, Yannis Ktistakis – Zaklada za ljudska prava 'Marangopoulos' – Atena, Otto König – Sveučilište u Grazu, Debra Long i Barbara Bernath – Udruga za sprječavanje mučenja (Association for the Prevention of Torture, APT) – Geneva, Gerd Oberleitner – Londonska škola ekonomije i političkih znanosti, Christian Phippan – Pravni fakultet Sveučilišta u New Yorku, Yvonne Schmidt – Sveučilište u Grazu, Manfred Nowak – Institut za ljudska prava 'Ludwig Boltzmann' – Beč, Monique Prindezis – Međunarodni centar za izobrazbu u ljudskim pravima i miru (International Training Centre on Human Rights and Peace Teaching, CIFED-HOP) – Geneva, Liga protiv kleveta (Anti-Defamation League, ADL) – New York, Međunarodni odbor Crvenog križa – Geneva, i tim Odjela za ljudska prava austrijskog Ministarstva vanjskih poslova, pod vodstvom Georga Mautner-Markhofa i Ursule Werther-Pietsch.

KAKO SE SLUŽITI OVIM PRIRUČNIKOM

Ideja o priručniku za ljudska prava koji bi koristio svima i bio konkretan doprinos radu Mreže za ljudsku sigurnost (*Human Security Network, HSN*) pod predsjedavanjem Austrije, potekla je od Europskog centra za izobrazbu i istraživanje u ljudskim pravima i demokraciji iz Graza (*European Training and Research Centre for Human Rights and Democracy, ETC*). Tim Europskog centra razradio je teorijski okvir knjige nakon čega mu je Ministarstvo vanjskih poslova povjerilo zadaću njezine razrade.

Priručnik “Razumijevanje ljudskih prava” zamišljen je kao izvor koji zainteresiranima i stručnjacima iz zemalja članica Mreže za ljudsku sigurnost i šire, može pomoći u njihovoj nastojanju na obrazovanju i učenju za ljudska prava u različitim kulturama, što predstavlja strategiju unapređenja ljudske sigurnosti. Kao takav, priručnik može biti korisno polazište za razumijevanje ljudskih prava i ljudskih pogrešaka, izobrazbu budućih trenera te pokretanje foruma za međukulturnu razmjenu i osvještavanje.

Ovaj priručnik predstavlja odabrani skup praksom vođenih teorija te uz to nudi sastavnice posvećene razvijanju vještina i oblikovanju stavova. Obradene teme imaju za cilj prvenstveno potaknuti potragu za dodirnim točkama i općeljudskim gledištem te prikazati kontroverzna pitanja s kulturno osjetljivog stajališta.

Priručnik čine tri velike cjeline: opći uvod u osnove ljudskih prava, cjelina s odabranim

središnjim pitanjima u obliku modula, koja treba pomoći u razumijevanju funkcioniranja ljudskih prava u svakodnevnom životu, te treća cjelina, tzv. “dodatni izvori”, koja sadrži korisne informacije o relevantnim institucijama, upute za daljnju literaturu i *online* izvore.

Kretanje tekstom olakšat će vam sljedeće oznake:

- potrebno je znati

- uspješna praksa

- pitanja za raspravu

- odabrane aktivnosti

- interkulturalna gledišta i kontroverzna pitanja

- za detaljnije informacije pogledati

Ovim priručnikom mogu se služiti razni korisnici na različite načine. Njegovom fleksibilnom modularnom strukturom koja je bliska korisniku nastojimo potaknuti kritičko čitanje i aktivno razumijevanje kako polaznika tako i stručnjaka.

Ako tražite opći uvod u glavne pojmove i načela ljudskih prava, možete početi od uvoda u prvoj cjelini priručnika.

Oni koji traže primjere pitanja iz pojedinih područja ljudskih prava koja su ključna za postizanje ljudske sigurnosti, mogu početi

od dijela modula pod naslovom “dobro je znati”. Ako vas zanima sustavnija, dubinska analiza pojedinih ljudskih prava, možete početi od dijela koji je u različitim modulima naslovljen “potrebno je znati”. Naposljetku, oni od vas koje zanima istraživanje i poučavanje ljudskih prava za adolescente i odrasle putem inventivnih odgojnoobrazovnih metoda, mogu odmah krenuti na odabrane aktivnosti i uz to razmotriti opće napomene o metodama obrazovanja za ljudska prava.

Priručnik je zamišljen kao otvoreno štivo. U njemu se namjerno obrađuje samo odabran broj ključnih pitanja. Želja nam je potaknuti vas da ga neprestano dopunjujete primjerima, pričama, pitanjima i iskustvima iz vašeg lokalnog konteksta.

Pozdravljamo svaku povratnu informaciju budući da nam pomažu u proširivanju priručnika u skladu s namjerom da bude korisno štivo polaznicima, djelatnicima u odgoju i obrazovanju i trenerima koji pripadaju različitim sredinama i raspolažu različitim razinom znanja o ljudskim pravima.

Uživajte u čitanju i osjećajte se slobodnima doprinijeti ovom nezavršenom djelu, dodajte svoju uspješnu i izvrsnu praksu te pitanja od interesa za vašu zajednicu, potaknite druge na čitanje i istraživanje goruće aktualnosti i trajne privlačnosti ljudskih prava.

Wolfgang Benedek i Minna Nikolova,
email: office@etc-graz.at

POPIS KRATICA

ACHR – Američka konvencija o ljudskim pravima (*American Convention on Human Rights*)

ACHPR – Afrička povelja o ljudskim pravima i pravima naroda (*African Charter on Human and People's Rights*)

ACP – Afričke, karipske i pacifičke države (*African, Caribbean and Pacific States*)

ANC – Afrički nacionalni kongres (*African National Congress*)

AU – Afrička unija (*African Union*)

ASEM – Sastanak Azije i Europe (*Asia and Europe Meeting*)

BIM – Institut za ljudska prava 'Ludwig Boltzmann', Beč, Austrija (*Ludwig Boltzmann Institute of Human Rights*)

CCW – Konvencija o zabrani ili ograničenju uporabe određenih konvencionalnih oružja (*Convention on prohibitions or restrictions on the use of certain conventional weapons*)

CEDAW – Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena (*Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*)

CERD – UN-ova Konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije (*United Nations Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination*)

CESCR – Odbor za gospodarska, socijalna i kulturna prava (*Committee on Economic, Social, and Cultural Rights*)

CJ – porote građana (*Citizens' Juries*)

CRC – UN-ova Konvencija o pravima djeteta (*United Nation Convention on the Rights of the Child*)

ECHR – Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (*European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*)

ECOSOC – (*Economic and Social Council*)

ETC – Europski centar za izobrazbu i istraživanje u ljudskim pravima i demokraciji, Graz, Austrija (*European Training and Research Centre for Human Rights and Democracy*)

EU – Europska unija (*European Union*)

EUMC – Europski nadzorni centar za rasizam i ksenofobiju (*European Monitoring Center on Racism and Xenophobia*)

FARE – mreža 'Nogometom protiv rasizma u Europi' (*Football against Racism in Europe Network*)

FDC – Koalicija za oslobođenje od dugova (*Freedom from Debt Coalition*)

FGM – sakaćenje ženskih genitalija (*Female Genital Mutilation*)

GA – Opća skupština Ujedinjenih naroda (*United Nations General Assembly*)

GATS – Opći sporazum o trgovini uslugama (*General Agreement on Trade in Services*)

GC – Globalni sporazum (*Global Compact*)

GDP – bruto domaći proizvod (*Gross Domestic Product*)

HDR – Izvješće o ljudskom razvoju UNDP-a (*UNDP Human Development Report*)

HIPC – jako zadužene siromašne zemlje (*Heavily Indebted Poor Countries*)

HRE – obrazovanje za ljudska prava (*Human Rights Education*)

ICC – Međunarodni kazneni sud (*International Criminal Court*)

ICCPR – Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (*International Covenant on Civil and Political Rights*)

ICESCR – Međunarodni pakt o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima (*International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*)

ICRC – Međunarodni odbor Crvenog križa (*International Committee of the Red Cross*)

ICTR – Međunarodni kazneni sud za Ruandu (*International Criminal Tribunal for Rwanda*)

ICTY – Međunarodni kazneni sud za bivšu Jugoslaviju (*International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia*)

IHL – međunarodno humanitarno pravo (*International Humanitarian Law*)

IJC – Međunarodna komisija pravnika (*International Commission of Jurists*)

ILO – Međunarodna organizacija rada (*International Labour Organization*)

IMF – Međunarodni monetarni fond (*International Monetary Fund*)

IPEC – Međunarodni program za ukidanje dječeg rada (*International Programme for the Elimination of Child Labour*)

MPs – zastupnici u parlamentu (*Members of Parliament*)

NGO – nevladina udruga (*Non Governmental Organization*)

NPA – nacionalni plan djelovanja (*National Plan of Action*)

OAU – Organizacija afričkog jedinstva (*Organization of African Unity*)

OECD – Organizacija za gospodarsku suradnju i razvoj (*Organization for Economic Cooperation and Development*)

ODIHR – Ured za demokratske institucije i ljudska prava (*Office for Democratic Institutions and Human Rights*)

OSCE – Organizacija za sigurnosti i suradnju u Europi (*Organization for Security and Cooperation in Europe*)

PDHRE – Narodni pokret obrazovanja za ljudska prava (*People's Movement for Human Rights Education*)

PRODEC – Desetogodišnji program razvoja obrazovanja (*The Decennial Development Program on Education*)

PRSPs – Strateški dokumenti za smanjenje siromaštva (*Poverty Reduction Strategy Papers*)

SAPs – Programi strukturalne prilagodbe Svjetske banke (*Structural Adjustment Programmes of the World Bank*)

SEE – Jugoistočna Europa (*South-Eastern Europe*)

SIM – Nizozemski institut za ljudska prava, Utrecht, Nizozemska (*Netherlands Institute of Human Rights*)

TRIPs – trgovinski aspekti autorskih prava (*Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights*)

UDHR – Opća deklaracija o ljudskim pravima (*Universal Declaration of Human Rights*)

UEFA – Unija europskih nogometnih udruga (*Union of European Football Associations*)

UNCED – UN-ova konferencija o okolišu i razvoju (*United Nations Conference on Environment and Development*)

UNDP – Program UN-a za razvoj (*United Nations Development Program*)

UNESCO – Organizacija Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu (*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation*)

UNICEF – Fond za djecu UN-a (*United Nations Children's Fund*)

UNMIK – UN-ova Misija na Kosovu (*United Nations Mission in Kosovo*)

UNMISSET – UN-ova Misija podrške za Istočni Timor (*United Nations Mission of Support in East Timor*)

UNTAET – UN-ova Prijelazna uprava u Istočnom Timoru (*United Nations Transitional Administration in East Timor*)

WCAR – Svjetska konferencija protiv rasizma, rasne diskriminacije, ksenofobije i srodnih oblika nesnošljivosti (*World Conference Against Racism, Racial Discrimination, Xenophobia and Related Intolerance*)

WHO – Svjetska zdravstvena organizacija (*World Health Organization*)

WSSD – Svjetski sastanak na vrhu za održivi razvoj (*World Summit on Sustainable Development*)

WTO – Svjetska trgovinska organizacija (*World Trade Organisation*)

WUK Kinderkultur – *Kinderkultur* – Dom za radionice i kulturu djece (*Werkstätten und Kulturhaus Kinderkultur*)

